

Педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства

Pedagogical Conditions for the Formation of Speech Culture of Future Bachelors of Professional Training in Documentation Science

Олена Карась¹
Olena Karas

¹ *Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*
24 Kyievo-Moskovska Street, Hlukhiv, 41400, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.76-12](https://doi.org/10.22178/pos.76-12)

LCC Subject Category:
[LB1775-1785](#)

Received 10.10.2021
Accepted 28.11.2021
Published online 30.11.2021

Corresponding Author:
elenakaras1509@ukr.net

© 2021 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. У статті подано тлумачення поняття «педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства». Виокремлено та охарактеризовано такі педагогічні умови формування досліджуваної особистісної якості: антропоцентризм навчання в колі взаємодії «викладач – студент», «студент – студент», «здобувач освіти – текст офіційно-ділового стилю» в системі професійної освіти; цілісність мовленнєвої підготовки на засадах міжпредметних зв'язків та практичної підготовки, упровадження позакредитної навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства»; створення мовленнєво культурного освітнього середовища (із долученням засобів інформаційно-комунікаційних технологій).

Ключові слова: педагогічні умови, мовленнєва культура, майбутні бакалаври професійного навчання з документознавства, антропоцентризм, міжпредметні зв'язки, мовленнєве освітнє середовище.

Abstract. The article presents an interpretation of the concept “pedagogical conditions for the formation of speech culture of future bachelors of professional training in documentation science.” The following pedagogical conditions for the formation of the studied personal quality are singled out and characterized: anthropocentrism of learning in the circle of interaction “teacher-student”, “student-student”, “student - text of official business style” in vocational education; integrity of speech training based on interdisciplinary links and practical training, the introduction of non-credit discipline “Speech culture of future bachelors of professional training in document science”; creation of speech and cultural, educational environment (with the involvement of information and communication technologies).

Keywords: pedagogical conditions; speech culture; future bachelors of professional training in documentation science; anthropocentrism; interdisciplinary connections; speech educational environment

ВСТУП

Стрімкі політичні, соціально-економічні, інноваційно-освітні трансформації в житті України, пов'язані з процесом інтеграції нашої держави до ЄС, а також активний розвиток систем зв'язку, телекомунікацій, створення інформаційного системно-мережевого простору посилили високу конкуренцію на ринку праці серед фахівців із документознавства, оскільки в сучасних умовах більшість сфер суспільного

життя, освітня галузь зокрема, утворюються і регулюються з допомогою документообігу.

Одним із важливих складників професійного іміджу майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства є мовленнєва культура, володіння якою дає змогу здійснювати міжособистісну усну та писемну ділову комунікацію, унормовано продукувати різні види офіційно-ділових документів освітньої галузі.

Відтак система вищої освіти має забезпечити якісну мовленнєву підготовку майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства.

У педагогічній теорії і практиці питанню формування мовленнєвої культури, культури мовлення, професійного мовлення, комунікативної компетентності присвячені наукові роботи багатьох лінгвістів та лінгводидактів, зокрема О. Горошкіної, С. Караванського, А. Коваль, Л. Кравець, Л. Лучкіної, Л. Мацько, В. Пасинка, М. Пентилюк, О. Пономарева, О. Семенов та інших. Проблемам визначення сутності та класифікації педагогічних умов присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників В. Андрєєва, М. Зверєвої, А. Найна, Р. Нізамова, В. Полонського, М. Ушакова, Н. Яковлевої та інших.

Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців морської галузі у процесі професійної підготовки здійснено в науковому дослідженні О. Токаревої [1]. Г. Мариківська розкрила сутнісні характеристики педагогічних умов формування мовленнєвої культури старшокласників у профорієнтаційних центрах закладів вищої освіти [2]. Педагогічні умови формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки висвітлено в науковій розвідці Т. Стамбульської [3].

Однак проблема педагогічних умов формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства, які навчаються за спеціальністю 015.05 «Професійна освіта (Документознавство)», не знайшла свого відображення в сучасних наукових розвідках.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Невід'ємним складником забезпечення практичної реалізації процесу формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства є визначення й дотримання педагогічних умов, що сприяють підвищенню рівня досліджуваної особистісної якості.

Категорія «умова» є однією з ключових у філософії і розуміється як «те, від чого залежить інше» [4], тобто те, що робить можливим наявність предмета, явища, процесу. Умови розкривають відношення предмета до процесів і явищ, що довкола нього і без яких не можливе його існування й розвиток. Умова є зовнішньою зумовленістю предмета, вона створює середовище для його існування та функціонування на відміну причини, яка безпосередньо впливає на виникнення того чи іншого явища, процесу. У психології під умовою розуміють сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища (за М. Конюховим) [5].

У «Великому тлумачному словнику української мови» представлено досить широке смислове трактування поняття «умова», з-поміж яких виокремлюємо: 1) необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; 2) обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; 3) правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь; 4) сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь [6, с. 1295].

Варто зазначити, що ще Л. Виготський наголошував на необхідності «завчасного створення умов, потрібних для розвитку необхідних психічних якостей, хоч вони ще «не дозріли» для самостійного функціонування» [7, с. 55].

У педагогіці функціонують різні підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови».

А. Семенова в словнику-довіднику з професійної педагогіки [8] характеризує педагогічні умови як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей. За твердженням Н. Іполітової, Н. Стерхової, педагогічні умови є одним із компонентів педагогічної системи, що відображають сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, впливають на особистісний і процесуальний аспекти системи та забезпечують її ефективне функціонування й розвиток [9].

Аналіз педагогічної літератури дозволив встановити, що дослідниками виділяються різні групи і види педагогічних умов. Зокрема, Н. Іполітова та Н. Стерхова на основі аналізу педагогічних досліджень виділяють групи педагогічних умов: за сферою впливу (зовнішні і внутрішні); за характером впливу (об'єктивні і суб'єктивні); за специфікою об'єкта впливу (загальні і специфічні) [9].

Таким чином, під педагогічними умовами формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства, покликаючись на проаналізовані нами тлумачення понять «умова», «умови» та «педагогічні умови», розуміємо сукупність обставин, чинників і засобів, спроектованих глобальним рівнем усвідомлення проблеми мовленнєвої вправності майбутнього бакалавра професійного навчання з документознавства, що декларують результативний процес формування мотиваційно-ціннісного, когнітивно-нормативного, особистісно-діяльнісного, комунікативно-етичного складників мовленнєвої культури як професійно необхідної особистісної якості майбутнього фахівця.

Із огляду на вагомість та неоднозначність розв'язання проблеми мовленнєвої культури в сучасному науково-педагогічному просторі вважаємо за доцільне звернутися до систематизації педагогічних умов формування мовленнєвої культури особистості, описаних у низці дотичних наукових праць.

Так, О. Токарева в дисертаційному дослідженні «Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців морської галузі у процесі професійної підготовки» [1] організаційно-педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців морської галузі в процесі професійної підготовки визначає як «спеціально змодульовані обставини (сукупність чинників, що забезпечують організацію, регулювання, взаємодію компонентів педагогічного процесу, які зумовлюють сформованість мовленнєвої культури курсантів)» [1, с. 164]. Науковець виокремлює такі педагогічні умови: 1) реалізація особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів до навчання; 2) визначення, структурування та наповнення змісту навчальних дисциплін з урахуванням специфіки суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і курсантів у процесі професійної підготовки; 3) застосування традиційних та інноваційних форм, методів, прийомів і

засобів навчання в процесі професійної підготовки [1, с. 164–183].

Г. Мариківська, розкриваючи проблему формування мовленнєвої культури старшокласників у профорієнтаційних центрах закладів вищої освіти, під педагогічними умовами розуміє «деякі обставини, суб'єктивні й об'єктивні вимоги, передумови, реалізація яких сприяє досягненню поставленої мети – ефективного формуванню мовленнєвої культури старшокласників у профорієнтаційних центрах вищів» [2, с. 95]. Дослідниця наголошує на важливості педагогічних умов: 1) створення культурного мовленнєвого середовища; 2) організація системної роботи з оволодіння учнями старших класів упорядкованою сукупністю нормативних мовленнєвих засобів; 3) забезпечення постійного вправлення старшокласників у красномовстві [2, с. 115–116].

Ціннісним для нашого дослідження є комплексний підхід до виокремлення педагогічних умов Т. Стамбульської [3]. Науковець стверджує, що «ефективний вплив на забезпечення готовності до формування культури мовлення можливий за додержання низки педагогічних умов: посилення внутрішньої позитивної мотивації до формування культури мовлення в руслі концепції студентоцентрованого підходу (мотиваційно-ціннісний компонент); опанування майбутніми фахівцями лінгвістичними, психологічними, педагогічними, філософськими, етичними та естетичними знаннями (когнітивно-пізнавальний компонент); застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі реалізації змісту мовної освіти (комунікативно-інформаційний компонент); розвиток естетичної виразності мовлення майбутніх учителів початкових класів (креативний компонент); активізація комунікативно-мовленнєвого супроводу викладача в процесі формування культури мовлення студентів (операційно-діяльнісний компонент)» [3, с. 132–133].

Із метою виявлення педагогічних умов, які є найбільш дієвими в процесі формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства, ми застосували метод експертного оцінювання із визначенням вагомих коефіцієнтів педагогічних умов. Для цього ми сформували експертну групу, до якої увійшли викладачі закладів вищої освіти, які займаються підготовкою бакалаврів спеціальності 015 «Професійна освіта

(за спеціалізаціями)» і мають педагогічний стаж не менше 5 років.

Аналіз науково-педагогічної літератури та результати експертного оцінювання дали змогу виокремити педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства:

1) антропоцентризм навчання в колі взаємодії «викладач – студент», «студент – студент», «здобувач освіти – текст офіційно-ділового стилю» в системі професійної освіти;

2) цілісність мовленнєвої підготовки на засадах міжпредметних зв'язків та практичної підготовки, упровадження позакредитної навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства»;

3) створення мовленнєво культурного освітнього середовища (із долученням засобів інформаційно-комунікаційних технологій).

Охарактеризуємо детальніше виокремлені педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства.

Антропоцентризм навчання в колі взаємодії «викладач – студент», «студент – студент», «здобувач освіти – текст офіційно-ділового стилю» в системі професійної освіти актуалізує суб'єкт-суб'єктну дидактичну систему, де пріоритетним є не лише цілеспрямований освітній вплив у межах педагогічної системи, а направлення до саморозвитку мовної особистості майбутнього бакалавра професійного навчання з документознавства.

Антропоцентричний підхід означає зміну парадигм у мовознавстві. Це перенесення дослідження з об'єкта на суб'єкт, тобто аналізується мовна особистість (викладач, студент) у мові й мова в мовній особистості. З позицій антропоцентричної парадигми мовленнєва культура – це результат діяльності народу, мовних особистостей та інститутів, які виробляють норми і правила функціонування мови.

І. Грищенко зауважує, що антропоцентричний або людинознавчий підхід нині є основним у всіх дисциплінах гуманітарного профілю [10, с. 93]. Л. Мушкетик відзначає, що «людина зараз не просто стає предметом посиленої уваги, «антропологізується» сама наука як така, у своїх принципових підходах, методах та конкретному інструментарії. Антропологічні

дослідження стають не лише спробою пошуку шляхів, що могли б вивести людство з критичної ситуації, в яку воно потрапило через свою діяльність, але й методом пізнання та новою парадигмою людського існування в ситуації глобальної кризи людської екзистенції» [11, с. 3]. На думку дослідників, нині антропоцентричність реалізується в усіх формах духовної культури, мовленнєвої зокрема, та фіксується у спеціальних знакових системах: у міфології, релігії, мистецтві, мові. Відтак, особливим засобом вираження антропоцентричності мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства постає текст офіційно-ділового стилю, що допомагає осмислити проблеми людського фактора в системі сучасної професійної освіти.

Науковці визначають антропоцентризм як центральний, основний складник Всесвіту і кінцеву мету світобудови, він є «фундаментальним світоглядним орієнтиром людства, загалом визначається як уявлення про людину як мікрокосмос, що містить у собі модель і водночас становить центр Всесвіту й кінцеву мету світобудови» [11, с. 35].

Для антропоцентричної лінгвістики головною передумовою виступає те, що мова за своєю сутністю наскрізь психологічна, прив'язана до особистості викладача/здобувача освіти та є засобом для вираження їхніх особистих мовленнєвих якостей. Студент як культуромовна особистість у свою чергу творить мовленнєву культуру, у якій він навчається та розвивається, а відтак формує мовно-мовленнєві знання, уміння й навички. Саме в понятті особистість на перший план висувається соціальна природа майбутнього бакалавра професійного навчання з документознавства, а сам він виступає як суб'єкт у системі професійної освіти.

Враховуючи те, що формування риторичної компетентності є дотичною до мовленнєвої культури, вагомою для нашого дослідження є думка О. Корчової, що «антропоцентрична концепція вивчення риторики сприятиме не лише успішності учіння майбутнього фахівця, а й становленню його як особистості, здатної до діалогу, до взаєморозуміння в полікультурному середовищі з метою внутрішнього й зовнішнього вдосконалення» [12, с. 134]. Дослідниця виокремлює напрями реалізації антропоцентричної концепції: становлення системи гуманістичних цінностей;

стимулювання мисленнєвої діяльності студентів; спонука до культурного розвитку особистості; формування ціннісного ставлення до міжособистісного спілкування [12].

Погоджуємось з думкою Ю. Крочук, що структура мовної особистості як об'єкта дослідження антропоцентричних лінгвістичних студій включає такі компоненти: 1) «ціннісний, світоглядний, компонент змісту виховання, тобто система цінностей, чи життєвих сенсів»; 2) «культурологічний компонент, тобто рівень засвоєння культури як ефективного засобу підвищення інтересу до мови»; 3) «особистісний компонент, тобто те індивідуальне, глибинне, що є в кожній людині» [13, с. 203].

Відповідно до поглядів учених у проаналізованих наукових розвідках та вихідних даних антропоцентризму в системі вищої професійної освіти ми виокремили такі складники мовленнєвої культури: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-нормативний, особистісно-діяльнісний та комунікативно-етичний.

Зважаючи на думку Є. Матвеевої, що підсилення антропоцентризму в галузі філології дозволить розширити коло наукових інтересів та сприятиме розвитку «пограничних» дисциплін, які реалізують взаємодію філології та історії, культурології, психології, біології, статистики тощо [14, с. 162], логічно перейдемо до аналізу другої педагогічної умови, яка оснований на міжпредметному взаємозв'язку запропонованої нами позакредитної навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» та суміжних освітніх компонентів, теми яких можуть бути спрямовані на формування мовної особистості майбутнього фахівця.

Цілісність мовленнєвої підготовки на засадах міжпредметних зв'язків та практичної підготовки, упровадження позакредитної навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» є другою педагогічною умовою формування мовленнєвої культури в здобувачів вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Процес формування мовленнєвої культури розглядаємо як цілісний методичний комплекс, який ґрунтується на міжпредметних зв'язках із суміжними освітніми

компонентами, збагаченні культурно мовленнєвим складником практичної підготовки та упровадженні позакредитної навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства».

Погоджуємось із думкою О. Корчової, що «жодна дисципліна не має достатньо засобів для формування будь-якої особистісної якості. Для цього потрібен дисциплінарний комплекс» [12, с. 137].

Міжпредметні зв'язки мовленнєвої підготовки основані на філософських, психолого-педагогічних та дидактичних ідеях інтеграції як процесу об'єднання (синтезу) двох або більше компонентів між собою, які доповнюючи один одного забезпечують злагоджену роботу єдиного цілого.

В українському педагогічному словнику міжпредметні зв'язки потрактовуються як дидактичний принцип, який «відображає комплексний підхід до виховання та навчання, виокремлює головні елементи змісту освіти та взаємозв'язки між навчальними предметами завдяки процесу інтеграції». Міжпредметні зв'язки виконують детермінуючу, виховну, та розвивальну функції на будь-якому етапі навчального процесу [15, с. 210].

Основною характеристикою міжпредметних зв'язків є їхній системний характер, який позитивно впливає на формування усіх складників мовленнєвої культури здобувачів вищої освіти.

Ми пропонуємо до складу навчальних дисциплін («Українська мова (за фаховим спрямуванням)», «Історія та культура України», «Основи наукових досліджень та академічного письма», «Культурологія», «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності», «Етика та естетика») та програм практик (навчальної, виробничої та педагогічної) включити теми модулів позакредитної навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства». Додатково перед початком практики рекомендуємо проводити мовленнєві колоквиуми, які будуть спрямовані на поглиблення когнітивно-нормативних, комунікативно-етичних, особистісно-діяльнісних та мотиваційно-ціннісних компонентів мовленнєвої культури. У свою чергу це дасть змогу студентам легко налагодити взаємодію із суб'єктами

спілкування протягом проходження практики, правильно та якісно оформити всю необхідну документацію за результатами практики.

Мета навчальної дисципліни «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» полягає у «формуванні мовленнєвої культури майбутніх педагогів професійного навчання з документознавства, що виражається через усвідомлення ролі й місця мови в їхньому професійному становленні та в розбудові державної мовної політики, досконале знання мови як системи мовних знаків, володіння нормами сучасної літературної мови, уміння ясно, логічно, правильно, доречно, виразно формулювати і висловлювати власну думку залежно від мовленнєвої ситуації, продукувати документи професійної сфери функціонування відповідно до кодифікованих ортологічних норм сучасної української літературної мови» [16, с. 183].

Зміст навчальної дисципліни ґрунтується на загальнодидактичних (єдність освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання, науковість, систематичність і послідовність, міцність знань, доступність, свідомість та активність, наочність, зв'язок навчання з практикою, індивідуалізація навчання) та специфічних (професійна спрямованість освітньої діяльності, орієнтованість професійної освіти на розвиток мовної особистості майбутнього фахівця з документознавства, комунікативно-мовленнєвий, текстоцентричний) принципах.

Створення мовленнєво культурного освітнього середовища (із долученням засобів інформаційно-комунікаційних технологій) визначено третьою педагогічною умовою формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства.

У процесі проведення дослідження з'ясовано, що вчені, зокібна А. Богуш та Г. Мариківська [17, 2] пов'язують процес виховання особистості, у тому числі процес формування мовленнєвої культури, із створенням відповідного мовленнєвого освітнього середовища.

В. Ясвін визначає освітнє середовище як систему впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і предметно-просторовому оточенні. Розвивальне

освітнє середовище – це середовище, яке здатне забезпечувати комплекс можливостей для саморозвитку всіх суб'єктів освітнього процесу [18].

Розглянемо погляди лінгводидактів на мовленнєве середовище. У цьому плані А. Богуш цілком слушно зазначає, що кожна особа взаємодіє з різними людьми, мовлення яких може бути літературно правильним або мати різні відхилення від літературних норм, з наявністю місцевих говірок, діалектизмів, жаргонізмів чи бути взагалі суржиковим. Відмітимо, що суржик має негативний вплив на формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців. Тому дослідниця пропонує забезпечувати відповідний педагогічно-мовленнєвий супровід розвитку й формування культури мовлення дітей у різних видах діяльності й у різних типах мовленнєвого середовища [А. Богуш, 2008]. Як уточнює авторка, під мовленнєвим середовищем вона розуміє «сукупність сімейних, побутових, соціально-педагогічних неорганізованих і цілеспрямованих умов спілкування мовців» [17, с. 13].

А. Богуш наголошує, що мовна особистість не є вродженою, вона формується і розвивається у процесі навчання, виховання, спілкування, тобто в різних видах діяльності [17, с. 13]. Погоджуємось з думкою науковиці, що формування і становлення мовної особистості відбувається в мовленнєвому середовищі, в якому особистість виховується, навчається, розвивається, відбувається її соціалізація. Вплив середовища на людину не односторонній: людина послідовно діє у системах «середовище – людина», «людина – середовище». «Означена взаємодія зумовлює і розвиток усіх психічних процесів і функцій людини, які пов'язані з середовищем. Водночас високий рівень розвитку психічних процесів дозволяє людині цілеспрямовано впливати на середовище і змінювати його. Відтак, виховання мовленнєвої культури, культури спілкування, формування мовної особистості і мовленнєвої поведінки багато в чому залежить від специфіки мовленнєвого середовища» [17, с. 13].

Як наголошує К. Крутій, для позначення сприятливого для формування мовленнєвої культури особистості середовища правомірно послуговуватися терміном «культурне мовленнєве середовище», під яким авторка розуміє «сукупність корисного особистого й колективного спільного мовленнєвого досвіду, що

зберігається й передається з покоління в покоління, а також мовленнєвих структур і залежностей, шляхом яких реалізується діяльність і мовленнєва поведінка індивіда» [19, с. 112].

Отже, під мовленнєво культурним освітнім середовищем розуміємо сукупність освітніх факторів (заздалегідь дібраних методів, форм та засобів), які спрямовані на ефективну мовленнєву взаємодію в колі «викладач – студент», «студент – студент», «здобувач освіти – документ офіційно-ділового стилю», а відтак і на формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців. Саме від мовленнєвого освітнього середовища залежить правильність, багатство та різноманітність мовлення здобувачів вищої освіти.

Уважаємо, що ефективне формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства відбуватиметься за умови створення мовленнєво культурного освітнього середовища із долученням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

У сучасному інформаційно-комунікаційному суспільстві відчуваємо потребу у фахівцях з іншою типологічною структурою особистості, які були б спроможні до саморозвитку та самовизначення в різноманітних складних ситуаціях, могли б чітко визначати свою роль у професійній діяльності, мали б високий рівень мовленнєвої культури, були відкритими до переймання професійного досвіду інших та психологічно готовими до виконання професійної діяльності і використання освітніх нововведень. Система професійної освіти в умовах сучасного закладу вищої освіти вимагає радикальних змін в освітньому процесі, а відтак використання інноваційних технологій, методів і засобів навчання, які сприяли б формуванню мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання, зокрема фахівців документознавчої сфери.

Маємо зазначити, що з огляду на всесвітню пандемію сьогодні система вищої освіти «вимагає грамотного застосування онлайн-технологій з відповідними методичними підходами, що забезпечують ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форми взаємодії студентів і викладачів у вигляді змішаного навчання» [20, с. 4]. А відтак найбільшої актуальності у формуванні мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного

навчання з документознавства набули засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

Послугування інформаційними технологіями в освітньому процесі закладу вищої освіти сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх педагогів, розвитку та становленню їхньої мовленнєвої компетентності.

До сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які застосовуються в процесі формування мовленнєвої культури, відносимо інтерактивні віртуальні дошки (*Padlet, Drawchat, Twiddla, Awwapp* та інші), освітні платформи та ресурси (*EdEra, Prometheus, Google Digital Workshop, Moodle, Google Classroom, Learningapps, iLearn, Є-мова* та інші), хмарні технології (*Google: Google Docs, Google Sites, Google Translate, Google Диск, Google Forms, Google Meet, Google Таблиці, Google Calendar, Google Presentation, Google Jamboard; Office 365*), електронні та гібридні бібліотеки, електронні підручники, посібники та словники, довідково-пошукові системи Інтернет, програми для організації відеоконференцій (*Zoom, WebEx, Skype, Viber* та інші). Використання цих технологій в освітньому процесі тепер є невіддільним елементом життя, а відтак, соціалізації особистості майбутніх бакалаврів професійного навчання, а не просто прагненням освіти йти в ногу з часом.

Добираючи інформаційно-комунікаційні технології навчання, потрібно чітко визначити їхні дидактичні функції для відповідного заняття, необхідний та достатній обсяг навчальної інформації, її відповідність змісту заняття, можливі форми поєднання зі словом викладача. Заняття з мовленнєвої культури з використанням ІКТ допомагають майбутнім фахівцям правильно аналізувати загальні та професійні комунікативні ситуації, оцінити свою мовленнєву культуру та культуру інших людей, оволодіти нормами мовленнєвого етикету та правилами поведінки на роботі та в суспільстві.

Таким чином, створення мовленнєво культурного освітнього середовища із дорученням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів підвищить мотивацію до оволодіння мовленнєвою культурою на всіх її рівнях, забезпечить індивідуалізацію, інтерактивність навчання, дасть змогу майбутнім бакалаврам професійного навчання сформуванню високого рівня мовленнєвої та професійної культури, удосконалить практичні вміння послуговуватися

комп'ютерною технікою, уміння послуговуватися вербальними та невербальними комунікативними засобами, сприятиме самореалізації й самоствердженню майбутніх фахівців.

ВИСНОВКИ

Обґрунтований комплекс педагогічних умов як сукупність обставин, чинників і засобів спрямований на розв'язання проблеми формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства через: становлення людиноцентричної спрямованості здобувачів вищої освіти,

пріоритетом якої є цінність мовної особистості; усвідомлення потреби оволодіння мовленнєвою вправністю в роботі з текстом офіційно-ділового стилю як професійно необхідною особистісною якістю під час вивчення поза кредитної навчальної дисципліни «Формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів з документознавства»; готовність до оволодіння нормами сучасної української літературної мови з метою дієвого професійного комунікування та документоукладання; спонукання до мовно-мовленнєвого самовдосконалення шляхом створення мовленнєво-культурного освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Tokarieva, O. (2018). *Formuvannia movlennievoi kultury maibutnikh fakhivtsiv morskoi haluzi u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Formation of speech culture of future specialists in the maritime industry in the process of professional training] (Doctoral thesis). Kherson (in Ukrainian) [Токарева, О. (2018). *Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців морської галузі у процесі професійної підготовки* (Кандидатська дисертація). Херсон].
2. Marykivska, H. (2016). *Formuvannia movlennievoi kultury starshoklasnykiv u proforiientatsiinykh tsentrakh vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Formation of speech culture of high school students in vocational guidance centers of higher educational institutions] (Doctoral thesis). Kharkiv (in Ukrainian) [Мариківська, Г. (2016). *Формування мовленнєвої культури старшокласників у профорієнтаційних центрах вищих навчальних закладів* (Кандидатська дисертація). Харків].
3. Stambulska, T. (2018). *Formuvannia kultury movlennia maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Formation of speech culture of future primary school teachers in the process of professional training] (Doctoral thesis). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian) [Стамбульська, Т. (2018). *Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки* (Кандидатська дисертація). Івано-Франківськ].
4. Shynkaruk, V. (Ed.). (2002). *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Abrys (in Ukrainian) [Шинкарук, В. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис].
5. Konyuhov, N. (1996). *Slovar'-spravochnik prakticheskogo psihologa* [Practical psychologist reference dictionary]. Voronezh: MODEK (in Russian) [Конюхов, Н. (1996). *Словарь-справочник практического психолога*. Воронеж: МОДЭК].
6. Busel, V. (Ed.). (2004). *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Perun (in Ukrainian) [Бусел, В. (Ред.). (2004). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ: Перун].
7. Vygotskij, L. (1960). *Razvitie vysshih psichicheskikh funktsij* [Development of higher mental functions]. Moscow: Izdatel'stvo APN RSFSR (in Russian) [Выготский, Л. (1960). *Развитие высших психических функций*. Москва: Издательство АПН РСФСР].
8. Semenova, A. (Ed.). (2006). *Slovnnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky* [Dictionary of professional pedagogy]. Odesa: Palmira (in Ukrainian) [Семенова, А. (Ред.). (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра].

9. Ippolitova, N., & Sterhova, N. (2012). Analiz ponyatiya «pedagogicheskie usloviya»: sushchnost', klassifikatsiya [Analysis of the concept of "pedagogical conditions": essence, classification]. *General and Professional Education*, 1, 8–14 (in Russian)
[Ипполитова, Н., & Стерхова, Н. (2012). Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. *General and Professional Education*, 1, 8–14].
10. Hryshchenko, I. V. (2013). *Antropotsentrychna paradyhma suchasnoi folklorystyky* [Anthropocentric paradigm of modern folklore]. *Sbornik nauchnyh trudov SWorld*, 26(1), 92–97 (in Ukrainian)
[Грищенко, І. В. (2013). Антропоцентрична парадигма сучасної фольклористики. *Сборник научных трудов SWorld*, 26(1), 92–97].
11. Mushketyk, L. (2011). *Antropotsentryzm narodnoi kazky ukrainskykh Karpat: opovidna tradytsiia ukrainsiv ta uhortsiv* [Anthropocentrism of the folk tale of the Ukrainian Carpathians: the narrative tradition of Ukrainians and Hungarians] (Doctoral thesis). Kyiv (in Ukrainian)
[Мушкетик, Л. (2011). *Антропоцентризм народної казки українських Карпат: оповідна традиція українців та угорців* (Докторська дисертація). Київ].
12. Korchova, O. (2017). *Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh spetsialnostei vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv* [Formation of rhetorical competence in future specialists of socionomic specialties of higher pedagogical educational institutions] (Doctoral thesis). Hlukhiv (in Ukrainian)
[Корчова, О. (2017). *Формування риторичної компетентності у майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів* (Кандидатська дисертація). Глухів].
13. Krochuk, Yu. (2015). *Movna osobystist yak ob'iekt doslidzhennia antropotsentrychnykh lnhvistychnykh studii* [Linguistic personality as an object of study of anthropocentric linguistic studies]. *Molodyi vchenyi*, 2(17), 202–204 (in Ukrainian)
[Крочук, Ю. (2015). Мовна особистість як об'єкт дослідження антропоцентричних лінгвістичних студій. *Молодий вчений*, 2(17), 202–204].
14. Matveeva, E. (2008). *Filologiya v sovremennom mire: otvety na voprosy ankety* [Philology in the modern world: answers to the questionnaire]. *Filologiya i chelovek*, 1, 162–163 (in Russian)
[Матвеева, Е. (2008). *Филология в современном мире: ответы на вопросы анкеты. Филология и человек*, 1, 162–163].
15. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid (in Ukrainian)
[Гончаренко, С. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь].
16. Karas, O. (2001). Osvitnii komponent «Movlennieva kultura maibutnikh bakalavriv profesiinoho navchannia z dokumentoznavstva» u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti [Educational component "Speech culture of future bachelors of professional training in document science" in the formation of communicative competence]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*, 2(46), 179–187 (in Ukrainian)
[Карась, О. (2001). Освітній компонент «Мовленнєва культура майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства» у формуванні комунікативної компетентності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 2(46), 179–187].
17. Bohush, A. (2017). *Vplyv polikulturnoho movlennievoho seredovyscha na formuvannia movnoi osobystosti* [The influence of multicultural speech environment on the formation of language personality]. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*, 16, 11–14 (in Ukrainian)
[Богуш, А. (2017). Вплив полікультурного мовленнєвого середовища на формування мовної особистості. *Гірська школа українських Карпат*, 16, 11–14].
18. Yasvin, V. (2001). *Obrazovatel'naya sreda: ot modelirovaniya k proektirovaniyu* [Educational environment: from modeling to design]. Moscow: Smysl (in Russian)

[Ясвин, В. (2001). *Образовательная среда: от моделирования к проектированию*. Москва: Смысл].

19. Krutii, K. (2009). *Osvitnii prostir doshkilnoho navchalnoho zakladu* [Educational space of a preschool educational institution] (Vol. 1). Zaporizhzhia: LIPS (in Ukrainian)
[Крутий, К. (2009). *Освітній простір дошкільного навчального закладу* (Ч. 1). Запоріжжя: ЛІПС].
20. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020). *Rekomendatsii shchodo vprovadzhennia zmishanoho navchannia v zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity* [Recommendations for the implementation of blended learning in institutions of professional higher and higher education]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletspreads-2.pdf> (in Ukrainian)
[Міністерство освіти і науки України. (2020). *Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletspreads-2.pdf>].